כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ פרשת שמיני ■ גיליון פסח ■ תש"פ ■ 2020 ■ גליון מס' 577

כולם נדחפו באותה שורה

/ הרה"ג מנשה ישראל רייזמן

בבית המקדש לא כיבדו עשירים כלל, ובסידור הג"מ רבי יעקב עמדין בסדר של קרבן ערב פסח, כתוב שבבית המקדש לא היו מכבדים את העשירים כלל, כולם נדחפו באותה שורה. וכמ"ש במשניות, שבביכורים אפילו אגריפס המלך נוטל את הסל על כתפו. וכתב רבי יעקב עמדין עדות מגוי רומי שהיה בירושלים בערב פסח, והוא הכיר את העשירים של אותו דור, וראה אותם נדחפים בין כולם. העני לא נתן דרך ארץ לעשיר להקדים לו את הדרך, וכתוב שם, ששאלו את היהודים מדוע אינכם מכבדים כאן את העשירים, והשיבו, כאן הוא בית ה', הכתר והכבוד לחי העולמים. אין שום משמעות לתת כבוד לבשר ודם עבור עשירותם. ופנימיות הענין כי אדרבה, אילו היו מכבדים את העשירים בבית המקדש, לא היו קורבנותיהם מתקבלים כלל לפני ה'. ולכן, אדרבה ואדרבה, צריך שהעשיר יעטוף עצמו עם השפלות וההכנעה של העניים, וכך יתקבלו הקורבנות שלהם. כלבא שבוע ובן ציצית הכסת יעמדו בין עניים ואביונים שמביאים תורים ובני יונה. 'כל המקודש מחברו קודם לחברו, וכל התדיר מחברו קודם לחברו', ולא כתוב 'כל המיוחס מחברו קודם לחברו, כל העשיר מחברו קודם את חברו'. כל המעמדים השקריים שבימינו, מתבטלים שם בבית המקדש. עד כדי כך שהחטאת קודם לעולה, והרי מי שמביא חטאת הוא מי שחילל שבת בשוגג, שכח ששבת היום, והצדיק מביא עולה על הרהור הלב. מכבדים יותר את בעלי התשובה מהצדיקים הגמורים. כי אלו הקורבנות באים יותר בהכנעה ושפלות מהצדיק שמביא עולה, או ממי שמביא תודה על ישועתו. חטאת קודם לכל דבר, כי הוא בחי' עני בנפשו, בהכנעה ושפלות.בשעה שהכל בסגר גמור, יותר בנקל לזכות לענווה ושפלות. ירחם ה' שנזכה לשפלות והכנעה, להיות מוכנים להיכנס במהרה לבית ה'.

זכורני כשהיינו ילדים בני חמש, התחלנו חומש ויקרא בתמימות ונפש טהורה כזו, בלי שום גאוה כלל, כשעמדנו על הכיסא ואמרנו הפסוקים המתוקים של פרשת ויקרא. אינגעלע אינגעלע וואס לערנסטו, בחור'ל בחור'ל וואס לערנסטו, בלי שום גאוה כלל. עד שהוצרכו לשכנע אותנו שאני לא אינגעלע אלא בחור'ל, היום צריכים לשכנע אותנו הפוך... כי עיקר קדושת הקורבנות הוא רק א' זעירא. ובאלו השבועות שאנו כלואים בבית, כל אחד נפחת מכבודו הרגיל, נותנים לך רק ד' אמות להסתובב, המשרדים סגורים, אי אפשר להתגאות על הפועלים וכדו', זמן מסוגל הוא לזכות לענווה ושפלות, ה' יזכנו אמן. ■

בסודשיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

חמץ ומצה
כבר אמרו חז"ל: "הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל" (זהר, במדבר קלד), אחת המצוות שנתמזל מזלה בבית ישראל...
המשך בעמ' 2

שו"ת קיץ
הנה שמועה שמעתי על פסק הלכה מחודש מאת סבי הרה"ג עקיבא הכרמי זצ"ל, אמרתי אנסה לפי קטנות דעתי ליישב מקחו של צדיק...
המשך בעמ' 3

ברכת האילנות -
ברכת הראיה או גם הריח
איתא בברכות (דף מ"ג ע"ב): היוצא בימי ניסן ורואה אילנות מלבלבים אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וכו'. והנה, לא נתבאר בגמרא...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
וְאָנֹכִי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וְיָבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם
המלכודת שתכנן ה' למצרים הייתה בעלת כוח מחץ אדיר: "שיברת ראשי תנינים על המים", כך מתבטא דוד המלך בהתרגשות...
המשך בעמ' 5

שביבים
המשך בעמ' 6

שני בני אהרון
ביום ראש חודש ניסן זכה אהרון הכהן להתעטר בעשר עטרות מיוחדות שלא היו מאז ברא הקב"ה את עולמו. שמחת חנוכת המשכן...
המשך בעמ' 9

חמץ ומצה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כבר אמרו חז"ל: "הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל" (זהר, במדבר קלד), אחת המצוות שנתמזל מזלה בבית ישראל הוא חג הפסח, לא רק המירוק וההכנות המרובות שקודם החג, אלא בעיקר החומרות וההידורים הרבים שקיבלו על עצמן קהילות שונות בישראל, כמו מנהג אי אכילת קטניות, או אי שרית המצה במים וכדומה, והכל כדי להתרחק ממשהו חשש של חמץ. אין ספק בלבי שאילו לא היתה התורה מחייבת אותנו לאכול מצה בערב פסח, היתה המצה המצרך הראשון שיהודים היו אוסרים על עצמם בפסח, שהרי המצה העשויה מקמח ומים היא המזון הקרוב ביותר לחשש של חמץ. ואכן היו יהודים טובים שמלבד כזית מצה בליל הסדר שחייבים לאוכלו מן התורה, לא הכניסו לפיהם בכל שאר ימי הפסח משהו של מצה. ולכאורה יש לשאול על תורתנו הקדושה: אם התורה הרחיקה אותנו כל כך מחמץ, עד שאסרה אותו עלינו לא רק באכילה אלא אפילו 'בבל יראה' וב'בל ימצא', ואם כך מדוע לא זו בלבד שלא אסרה עלינו את המצה אלא עוד הטילה עלינו חובה לאכול אותה, למרות שהיא המצרך הקרוב ביותר לחמץ?

חמץ ומצה, המצוה והאיסור, הם תמצית היהדות כולה. במקורות חז"ל מסמל החמץ את יצר הרע, שאחד מכינויו הוא "השאור שבעיסה". ואכן כמו השאור המתסיס את העיסה כך היצר הוא הכח המפתה ומגרה את האדם לחטא. והשאלה הגדולה היא כיצד על האדם להתנהג ולהתמודד עם הכח הזה? אומות העולם ראו בהתרחקות מן היצר או בחיסולו של היצר את התשובה ההולמת להנצל מן החטא. לכן הכומר הנוצרי אסור בנישואין, וכל המרבה בהתבודדות מן החברה או בסיגוף הגוף הרי זה משובח. לפי השיטה זו העיור שאינו רואה, והחרש שאינו שומע, והאילם שאינו מדבר, ושאר בעלי המומין הם המושלמים יותר מבחינה מוסרית, מפני שהמגבלות שלהם מונעות מהאדם לחטוא. לא כן סוברת התורה, הגיבור אינו זה ההורג את יצרו או המדכאו ומחלישו, אלא "איזהו גיבור הכובש את יצרו", שאז הנכבש נשאר בשלמותו אלא שהכובש שולט עליו ומשתמש בו לטובתו. האמת היא שהיצר כשלעצמו אינו טוב ואינו רע, אלא הכל תלוי בשימוש שהאדם עושה בו, אם ישתלט האדם על יצרו, ירסן אותו וידע לרתום אותו למשימות חיוביות, כי אז מקיים האדם באמצעות היצר מצוה, ואם חלילה יתן האדם דרור ליצריו, יאפשר להם להתפרץ ולפעול ללא ביקורת והכוונה, כי אז מביאו היצר לעבירה. ועל זה אמרה התורה: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" - "בשני יצריך", והמצוה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו" שאפשר לקיימה רק בחיים משותפים עם אשה, והתורה בכללה מחייבת אותנו להיות מעורבים עם הבריות עד ש"הפורש מדרכי ציבור אין לו חלק לעולם הבא". על הכתוב "אנשי קודש תהיו לי" היה רגיל רבי מנחם מנדל מקוצ'ק לומר: מלאכים בשמים - אומר רבונו של עולם לישראל - יש לי אלפי רבבות, איני רוצה שתהיו מלאכים, המשיכו להיות אנשים, אלא שאת האנושיות שלכם תחיו בקדושה, קדושה אנושית אני רוצה מכם.

מצוות המצה ואיסור החמץ הם מסמלים את שליטתו ואי שליטתו של האדם על יצריו, המצה והחמץ שניהם באים באותו מקור, מעירוב הקמח במים, כשהקמח מסמל את הגוף החומרי והמים את החלק הרוחני שבאדם (כדרשת חז"ל: 'נמשלו דברי תורה למים'), ועירוב המים והקמח יוצר את הבצק (שהוא הפוטנציאל של החמץ שהוא היצר הרע בנמשל) והבצק כשלעצמו אין בו לא עבירה ולא מצוה. והנה התורה לא זו בלבד שאינה מחייבת אותנו להתרחק מהפוטנציאל הזה אלא היא עוד מחייבת אותנו להזדקק לו, ולעשות ממנו מצה, שהרי אין יוצאים ידי חובת מצה בפסח אלא רק בדבר שמחמיץ. להודיענו שהמצוה והעבירה אינה תלויה ביצר אלא בהתנהגותו של האדם, האם הוא ישלוט על יצרו או שיצרו ישתלט עליו.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

משפחה אשכנזית שמתארחת בפסח אצל משפחה ספרדית

הנה שמועה שמעתי על פסק הלכה מחודש מאת סבי הרה"ג עקיבא הכרמי זצ"ל[א], ומאחר והוא פסק מחודש ומעורר תמיהה, אמרתי אנסה לפי קטנות דעתי ליישב מקחו של צדיק, על מה ולמה מבוסס פסק זה.

והשמועה היא אודות יהודי מבני אשכנז אשר התחתן עם אישה מבנות ספרד, ובימי הפסח כאשר נסעו הזוג להתארח בבית משפחת האישה, ושם נוהגים לאכול קטניות, שאל את סבי זצ"ל, מה דינו בימים אלו? ועל זה קיבל מענה שכאשר הוא מתארח בבית משפחת אשתו - מותר לו לאכול קטניות!

כאשר שמעתי שמועה זו אמרתי קודם שאתייחס אליה, אברר אם אכן כך הם פני הדברים, שמניסיוני למדתי שהרבה פעמים כאשר מגיעים למקור הדברים נמצא שאין הרבה קשר בין השמועות למציאות, ולכן ביררתי אחר בעל המעשה, והתקשרתי אליו, ואכן סיפר לי דברים כהוויתם, ואמר לי שבשנים הראשונות היה אוכל את מאכליו שלו ללא קטניות, אולם לאחר מכן שאל את סבי ז"ל, וכאשר פסק לו כפי שפסק נהג לפי פסק זה.

והנה ברור שלא כל פסק שנאמר באופן פרטי, הוא בגדר הוראה לציבור, ולא ראי מקרה זה כראי מקרה זה, ולמורה הוראה יש הרבה שיקולים באמתחתו בבואו להורות הוראה, ובוודאי שיש הרבה פסקי הלכה שיצאו הכלל ולא ללמד על הכלל באו, אבל בכל זאת, יש לנסות להבין מהו הבסיס לפסק הלכה של סבי הרה"ג עקיבא הכרמי זצ"ל.

חובת האישה לנהוג כמנהגי בעלה

ובתחילה יש להדגיש כי הסכמת הפוסקים[ב] היא שכאשר יש שינויי מנהגים בין שני בני הזוג, מנהג הבעל גובר, וצריכה האישה לנהוג כמנהגי בעלה.

ושניים מגדולי פוסקי זמננו[ג] ביססו פסק זה על ההלכה בשולחן ערוך[ד] שמי שמעתיק את דירתו למקום חדש, מעתה הוא כפוף הוא למנהגי המקום החדש, וצריך הוא להחמיר כמנהג מקומו החדש, גם אם עד עתה נהג הוא להקל בזה כי כך נהגו במקומו הישן[ה].

ניקח לדוגמא את המנהגים השונים בנידון זמן ההמתנה בין אכילת בשר לחלב, שבהולנד נהגו להמתין שעה אחת, ובגרמניה נהגו להמתין שלוש שעות, וברוב המקומות נהגו להמתין שש שעות, ולכן לפי ההלכה הנ"ל יהודי שעובר דירה מהולנד לגרמניה, מחויב מעתה להמתין שלוש שעות כמנהג יהודי גרמניה.

אמנם בימינו דוגמא זו לא שייכת, מאחר שאין 'מקום' שמיוחד בו מנהג מסוים לעניין זה, כי מחמת השואה האיומה התערבבו קהילות ישראל, ובכל מקום ומקום יש הנוהגים כך ויש הנוהגים כך.

ומעתה בני זוג שמתחתנים, מאחר והכלה עוברת מרשות עצמה לרשות בעלה, ודעתה להישאר ברשות בעלה לאורך שנים טובות ומאושרות, הרי שהיא מחויבת למנהגי 'מקומה' החדש, ולכן היא זו שצריכה להתיישר למנהגי בעלה, ולא הבעל הוא זה שצריך לשנות את מנהגיו, מאחר והאישה היא זו העוברת מרשות עצמה לרשות בעלה, שהרי החתן מקדש את הכלה, ולא להיפך.

מנהג הבית = מנהג המקום

והנה על אף שכתבתי לעיל שאין בימינו כל כך מושג של 'מקום' שמיוחד בו מנהג מסוים מהטעם המוזכר לעיל, מכל מקום נראה שביתו של אדם הוא מקומו, וכאשר מגיע יהודי להתארח בבית חברו הרי הוא בגדר הולך ממקום למקום, כי במקומו שלו נוהגים מנהגים מסוימים, וכעת הוא מתארח בבית אחר אשר שם נוהגים מנהגים אחרים, וכמו כלה המתחתנת אשר נחשבת היא עוברת למקום חדש, על אף שפעמים רבות היא נשארת לגור באותו מיקום גיאוגרפי (כלומר, באותה עיר ואף באותה שכונה).

אלא שכלה שמתחתנת עוברת היא למקומה החדש ואין דעתה לחזור שהרי רוצה היא להינשא לבעלה לאורך שנים בטוב ובנעימים, ואילו משפחה המתארחת בבית אחר, דעתם לחזור, מאחר והאירוח הוא לזמן מוגבל, ולאחר מכן חוזרים אל ביתם.

דין ההולך ממקום למקום ודעתו לחזור

ונחזי אנן, הנה בהלכה מוזכר[ו] שמי שהולך ממקום למקום ודעתו לחזור יש לו לנהוג חומרי מקום שממנו הוא בא (כי זהו מנהג מקומו אחר שדעתו לחזור) וצריך הוא גם לנהוג חומרי מקום שבא לשם כדי לא לגרום למחלוקת (לשנות ממנהג המקום).

וכאשר מנהג מקומו להחמיר, ומנהג המקום החדש הוא להקל, וכתבתי לעיל שצריך הוא להחמיר כמנהג מקומו, מכל מקום צריך הוא לנהוג את חומרתו בצנעא, באופן שלא יורגש, כדי שלא לגרום למחלוקת מאחר שנוהג אחרת ממנהג המקום שכעת הוא נמצא בו.

ואם אינו יכול לנהוג את חומרתו בצנעא מבלי שירגישו בכך - כתב המשנה ברורה[ז] שיש לו להקל כמנהג המקום שכעת הוא נמצא בו, כי הערך של השלום ואי המחלוקת גובר על ערך חובת שמירת מנהגו[ח].

ומעתה ייתכן שזהו הבסיס לפסק של סבי זצ"ל, שאף על פי שהתבאר לעיל שכלה מבנות עדות המזרח שהתחתנה עם חתן מבני אשכנז, צריכה היא לנהוג כמנהגי בעלה ולא לאכול קטניות בפסח, מכל מקום כאשר הם מתארחים אצל משפחת האישה ששם נוהגים לאכול קטניות, רשאים הם לאכול קטניות מאחר ואינם יכולים לנהוג את חומרתם בצנעא, שהרי אם הם יאכלו מאכלים שונים ויהיו חלוקים בעיסתם - כולם ירגישו בכך, ולכן רשאים הם להקל וכמבואר לעיל.

כאשר כולם מכירים את הבדלי המנהגים - אין חשש מחלוקת

אך בוודאי ובוודאי שפסק זה לא ללמד על הכלל יצא, ובדרך כלל אין ההלכה כך, והטעם הוא שמאחר ושינויי המנהגים בין ספרדים לאשכנזים אינו אמור לגרום למחלוקת, משום שכולם יודעים שבני אשכנז מחמירים לא לאכול קטניות בפסח, ולכן לא תגרם מחלוקת על ידי כך שהאורחים האשכנזים לא יאכלו קטניות, והרי זה ברור וידוע מראש לכל משפחה ספרדית שרוצה לארח משפחה אשכנזית בפסח שהם צריכים להגיש לשולחן מאכלים ללא קטניות, והרי זה דומה לכמה שכתב המשנה ברורה[ט] שמי שהלך ממקום למקום ודעתו לחזור ולכן מחמיר כמנהג מקומו שממנו בא, ומצאוהו אנשי המקום שהוא בו עכשיו באמצע שנוהג הוא את חומרתו, שצריך הוא להפסיק ממנהגו כדי שלא לגרום למחלוקת וכמבואר לעיל, אך אם מי שמצא אותו הוא תלמיד חכם, אינו צריך להפסיק שהרי תלמיד חכם יודע שזה תלוי במנהג ואין כאן מחלוקת, וכן מבואר באופן פרטני לעניין שינוי המנהגים בין העדות בפסח ב'כף החיים'[י].

וכנראה שבמקרה הפרטי שבא לפני סבי זצ"ל, ראה הוא שעל אף הכול, אם השואל ימנע מלאכול קטניות בבית משפחת אשתו, הרי שהדבר יגרום למחלוקת וכו', ולכן הורה לו לשנות את מנהגו בזמן שהוא מתארח שם, אבל כאמור, אין ללמוד מפסק זה לכל מקרה[יא], ואין זו הוראה גורפת כלל וכלל.

א - שימש כרבה של קריית שמואל - חיפה, במשך כ-60 שנה, נפטר בשנת תשע"ה.
ראה: https://www.inn.co.il/News/News.aspx/305116
ב - ראה להלן הערה ג' והערה ה'.
ג - שו"ת אגרות משה או"ח חלק א' סימן קנ"ח, ואה"ע חלק א' סימן נ"ט, שו"ת יבי"א חלק ה' או"ח סימן ל"ז.
ד - שו"ע או"ח סימן תס"ח סעיף ד' (לעניין עשיית מלאכה בערב פסח) סימן תצ"ו סעיף ג' (לעניין יו"ט שני של גלויות), ושו"ע יו"ד סימן רי"ד סעיף ב'.
ה - ובשם הגרש"ז אוירבעך זצ"ל כותבים שאין זה הטעם אלא משום שאישה משועבדת לבעלה (חוברת 'דרכי הפסק' מאת הגרז"נ גולדברג, בית ועד לתורה, גבעת שמואל, ניסן תשמ"ד בשם ספר 'מעדני שלמה'), ובשו"ת תשב"ץ חלק ג' סימן קע"ט כתב שהוא משום 'אשתו כגופו', ויש אומרים שהטעם הוא משום חינוך הבנים אשר צריכים לנהוג כמנהג אביהם (הרב יעקב אריאל שליט"א, בתחומין....).
ויש לעורר כמה נפ"מ בטעמים השונים (לפום רהיטא) לעניין:
א: אם האישה רוצה להחמיר נגד מנהג המנהג להקל, האם רשאית בזה (בצנעא, ובעלה אינו מסכים לכך).
ב: האישה רוצה להקל כנגד מנהגו ובעלה מוחל לה.
ג: לאחר פטירתו (עיין שו"ת תשב"ץ שם).
ד: מנהגים הנוגעים רק לה כגון נוסח התפילה וכדומה, ואינם חלק מהנהגות הבית.
ואכמ"ל בכל זה.
ו - שו"ע או"ח סימן תס"ח סעיף ד'.
ז - שם ס"ק כ"ג.
ח - ודווקא אם הדבר הזה אינו אסור מעיקר הדין, אלא שנהגו לאיסור, אבל דבר שהוא אסור מצד הדין, אפילו איסור דרבנן ח"ו לעבור מפני חשש איבה ומחלוקת ומוטב לסבול על עצמו קטטות ולא לעבור על דברי סופרים, שהעובר על דברי סופרים חייב מיתה בידי שמים - משנה ברורה שם.
ט - שם ס"ק כ"ד.
י - כף החיים סימן תס"ח אות מ"ג (יש"כ לרב נתן שלו שליט"א שציין לי לכף החיים הנ"ל).
יא - ויש לציין שגם במקרים בהם יש חשש מחלוקת פעמים שיכול הוא למנוע את המחלוקת על ידי כך שיאכל מאכלים עם שמנים של קטניות, ומאכלים עם תערובת קטניות, ולא מאכלי קטניות ממש - וא"כ שוב אין בסיס להתיר את הקטניות עצמם ודו"ק.

ברכת האילנות - ברכת הראיה או גם הריח

/ הרב ישראל אליהו

איתא בברכות (דף מ"ג ע"ב): היוצא בימי ניסן ורואה אילנות מלבלבים אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וכו'. והנה, לא נתבאר בגמרא בפירוש מה ההתפעלות שיש באותם אילנות המלבלבים. אמנם בפשטות ההתפעלות היא בעצם ראיית הפרחים המלבלבים, אשר מראים את התחדשות הבריאה לאחר חודשי החורף, וכלשון הגמרא "וחזי אילני דקא מלבלבי". וכ"כ בחידושי הרא"ה (ברכות מ"ג:): "וקבעו ברכה זו לפי שהוא ענין בא לזמן, והוא ענין מחודש שאדם רואה עצים יבשים שהפריח הקב"ה".

אולם, יש שיטה מחודשת שכתב תלמיד מהר"ם מרוטנבורג בספר הפרנס (סימן שצ"ו): "האי מאן דנפיק ביומי ניסן פעם ראשונה בשנה, וחזי אילני דמלבלבי שמוציאין ריח טוב, מברך בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות נאות להתנאות מהם", ולכאורה משמע מדבריו שהבין שהברכה נתקנה על ההתפעלות מלבלוב האילנות וגם על ההנאה מריחן הטוב של הפרחים [ואפשר שהוא למד זאת מסידור דברי הגמרא, שכתבה את דין ברכת האילנות בתוך ענייני ברכת הריח, ומשמע שאף ברכת האילנות היא מענייני ברכת הריח]. נמצא לפי זה שהרוצה לצאת ידי כל השיטות, ראוי תחילה שיריח ויהנה מריח הפרחים, ואח"כ יברך שלא חיסר בעולמו כלום וכו'. ויש לציין כי יהודי אלכסנדריה נהגו לאחר ברכת האילנות ליקח פרח מהאילן ולברך עליו בורא עצי בשמים (הגדש"פ עם פירוש ליל שמורים, עמ' י"ט), ואפשר שעשו כן בכדי לרמוז שברכת האילנות היא גם על הריח (או משום דכיון דאיתעבידא בה מצוה חדא ליעביד בה מצוה אחריתי). וכעין זה כתב בספר לקט הקציר: "ומנהגינו בק"ק טרבלס (במדינת לוב) לברך על אילני לימונים וכיוצא להוסיף ברכת הריח". הרי שהשתרש מנהג זה בכמה קהילות להריח באילן בשעת ברכת האילנות. ואגב לפי זה יש ללמוד ענין נוסף, דידועים דברי חלק מהמקובלים שאין לברך ברכת האילנות בשבת מצד בורר, ואכמ"ל.

אך לפי הנ"ל לכאורה יש להעיר בזה מצד אחר, שכיון שטוב להריח ג"כ מפרחי האילנות, באנו בזה למחלוקת הראשונים האם מותר להריח בהדס מחובר בשבת. ויש בזה מחלוקת גרסאות בסוכה ל"ז ע"ב, יש שגרסו הדס מחובר מותר להריח בו ויש שגרסו אסור להריח בו, והביאם הב"י בסימן של"ו, ופסק בשו"ע שמותר להריח בו. אולם, הביא הכה"ח (סימן ש"ו ס"ק ס"א) שמנהג העולם להחמיר בזה,

וכתב דאפשר דטעמא משום שמא ישכח וימשמש בעלין ויתלשו [ועוד אפשר להציע בטעם המנהג, משום סברת השדי חמד (ח"א מערכת ח' כלל ל"ו), שבעניני גירסאות אין הולכים אחר עמודי ההוראה, משום שהם פסקו כהגירסא שלפניהם ולא משום שיקול דעתם, ואילו היתה לפניהם גירסה אחרת אפשר שהיו פוסקים כאותה גירסה]. וכיון שמנהג העולם להחמיר מלהריח במחובר, ממילא הרוצה להחמיר ולהריח מפרחי האילנות בזמן ברכת האילנות, לכאורה יש לו להימנע מלברך ברכת האילנות בשבת.

(מתוך ירחון האוצר גיליון ל"ט)

סיפור לפסח

וַאֲנִי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וְיָבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם

/ הרב אברהם גמליאל*

המלכודת שתכנן ה' למצרים הייתה בעלת כוח מחץ אדיר: "שיברת ראשי תנינים על המים", כך מתבטא דוד המלך בהתרגשות (תהלים עד, יב). המים שעמדו כמו חומה התנפצו כאבנים על ראשיהם של המצרים. אכן, מלכודת מושלמת! כמעט. למה "כמעט"?...

כי כל מלכודת צריכה להבטיח שיש סיכויים גבוהים שהקורבן אכן ייכנס לתוכה. לכן, חייבים לעשות הסוואה כלשהיא, או פיתיון עוצמתי, כדי לגרום לקורבן להיכנס למלכודת בצורה ודאית. אבל קריעת ים סוף הייתה ההיפך הגמור; שהרי ברור לכל בר דעת שרואה את הים נבקע, שיש כאן פעולה שמיימית לטובת עם ישראל, ומי זה הפתי שיכניס את ראשו לסכנה כזו?! לך תדע מה אלוקי ישראל זומם... ואם כן, לא הייתה זו מלכודת מושלמת! היא גלויה מדי!!!

אבל, אצל הקב"ה אין מושג כזה "לא מושלם", והוא מוצא פתרון גם לבעיה הזו: "ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבואו אחריהם". באמצעות חיזוק הלב, בוודאי שפרעה וחילו ייכנסו אחרי בני ישראל אל הים. כך מבטיח הקב"ה למשה.

ואני עומד ותמה: זהו??? בשביל להכניס את פרעה לים לא מספיק למזוג בליבו כמה כוסות של אומץ, צריך גם כמה דליים של טיפשות!!! כבר ברור לכולנו שה' הוכיח את עצמו בעשרת המכות, ובייחוד במכת בכורות שהבהילה את המצרים כהוגן, וצריך להיות טיפש גמור או משוגע, כדי להמשיך "להתעסק" עם הקב"ה. לא יעזור כאן "חיזוק לב"!.

יש סיפורים שכולנו מכירים, גדלנו על הסיפורים הללו. הנה אחד מהם, אבל עם סיומת חדשה ולא מוכרת:

הסיפור הוא על הארבה שלא נגע בשדות בקוממיות.

בשנת תשי"ח, בערב השמיטה שהייתה בשנת תשי"ט, זרעו במושב קוממיות (בדרום, ליד קריית גת) מאכל בהמה, שכידוע באופן זה מותר לקצור בשביעית ולהאכיל לבהמה בקדושת שביעית. כעבור כמה חודשים, לאחר שכבר נכנסה השמיטה, באה מכת ארבה ממצרים לארץ ישראל, והארבה נחת על כל המושבים בדרום הסמוכים לקוממיות. זה היה בים שישי. החקלאים באו בבהלה לרב מנדלזון זצ"ל, רבה של קוממיות, וסיפרו לו על הסכנה הגדולה: הארבה יאכל את כל מה שנזרע! הרב מנדלזון הרגיע אותם ואמר: "בזכות שמירת השמיטה – נראה את ישועת ה' יתברך". והנה בא נחיל גדול של ארבה עד גבול קוממיות, ונחת על השדות הסמוכים לקוממיות. וכאשר הגיע לשדות של קוממיות עצמה, מיד נסוג הארבה לאחור, ולא נשאר ארבה אחד בכל גבול קוממיות.

עד כאן הסיפור המפורסם. עכשיו אוסיף את הסיום המעניין (לקחתי אותו מהספר "להתעדן באהבתך", שמות עמ' צח):

בבני ברק יש ישיבה לבעלי תשובה בשם "נתיבות עולם". אחד הלומדים בה שמע לראשונה בחייו את הנס המדהים של הארבה בקוממיות (מה לעשות, אצלם ילד גדל רק על אבולוציה וכיפה אדומה... איך אמר הר' אורי זוהר? לא נתנו צ'אנס...). הוא חישב ומצא, שבאותה שנה היה אביו ילד במושב הסמוך לקוממיות, והוא החליט לבדוק את אמיתות הסיפור.

התקשר, אפוא, אותו בעל תשובה לאביו, ושאל אותו אם הוא

המשך בעמוד הבא...

זוכר את הארבה שהיה באותה שנה. "זוכר בוודאי"! השיב האב. "והאם שמעת על כך שבשדות של קוממיות לא היה ארבה"? שאל הבן. "בטח", אמר האב. "לקחו אותנו לראות את זה. במקום שהיה גדר – אפילו חגב אחד לא נכנס"!!!

הבן התרגש והתפלא: "אז איך הגבת על זה? מה הסברת לעצמך"???

תקשיבו טוב טוב מה השיב האבא:

"זה שלקח אותנו, המדריך של 'הצופים', אמר: חבר'ה, עכשיו תראו דבר מעניין, אפילו החרקים האלה יודעים, שמה ששייך לאדוקים – זה לא טעים... תראו שאפילו הם לא אוכלים את זה; אם זה של הדתיים – זה גועל נפש!..."

סיפור מדהים, לא?... לא להאמין כמה שהשכל יכול להיות מעוות!

ואני שואל: איך זה יכול להיות??? מה גורם לזה??? ממה נובע העיוורון הזה?

תגידו: זה נובע מטיפשות?...

לא!!! הם לא טיפשים, והם גם לא עיוורים. הם פשוט לא רוצים לראות. הכול נובע רק משרירות הלב. האדם בוחר לתת פרשנות משלו למציאות הניצבת מולו, וכך הוא יכול לקחת את הקושיה הגדולה ביותר, ולהחליט שהיא ראיה ניצחת!!!

זוהי דרכם של כל הרשעים מאז ומעולם. זוהי דרכו של כל אדם בכלל: כאשר יש למישהו מטרה מסוימת, והוא 'ננעל' עליה, הוא חושב ומפרש את הכול לפי שיטתו. רק כאשר הוא מפסיד את הכול, רק אז הוא מבין שטעה. כל החיים הוא מרכיב מין משקפיים מיוחדות, שמראות לו את המציאות אך ורק בצבע הרצוי. כך הוא יכול לחיות בשלווה לפי שיטתו ולהתעלם מכל השאלות הקשות.

"רשעים, אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים בתשובה" (עירובין י"ט.). הקב"ה שולח להם סימנים, אבל מכיוון שהם נעולים על שיטתם, הם מפרשים הכול דרך מקרה, או סימן לטובתם. זה הלב! הלב הנעול... הלב עם המשקפיים...

עכשיו אנו מבינים, שכדי לגרום לפרעה להיכנס לים, לא היה צריך לטשטש את שכלו ולהפוך אותו למטומטם. מספיק רק לחזק את הלב, לתת לו עוד קצת שרירים – וזהו. פרעה כבר יפרש את קריעת ים סוף לפי שיטתו: "זה מקרה... זה רוח הקדים... זה האלוהים שלי שרוצה להתנקם ביהודונים הארורים..." או לא יודע מה... אין לי עוד רעיונות מה הוא יכול היה לחשוב. מה שבטוח, שבתור אדם עם לב נעול – הוא היה יותר יצירתי ממני...

* הרב אברהם גמליאל, מטפל זוגי ומשפחתי מוסמך B.S.W. עובד סוציאלי, ומנהל מחלקת רווחה בזכרון יעקב. בעל תארים אקדמאיים רבים, ומרבה לעסוק בתורת הנפש.

שביבים / שאול שיף

דרך ארץ פלישתים (בשלח יג, יז)

פעם הגישו הערלים שבעיר ז'יטומיר קובלנא לבית המשפט הגבוה שבעיר הבירה פעטערבורג. טענתם, שהיהודים מתרבים מאוד, ועל ידי זה נעשה להם דוחק בעיר, ועל כן יש לגרש את היהודים מהעיר. כמובן שהייתה בזה עת צרה יעקב, ושלחו בני העיר משלחת להרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זצוק"ל שיעתיר בעדם.

השלוחים הגיעו לטשערנוביל בפניא דמעלי שבתא, ולא הייתה להם אפשרות להתקבל על ידו קודם שבת. בליל שבת קודש פתח הרה"ק ואמר, 'ויהי בשלח פרעה את העם' 'ויהי' הוא לשון צער (מגילה י), היינו, שהוא צער גדול 'בשלח פרעה את העם', כשהגויים רוצים לשלח את היהודים מהעיר, זאג איך (אומר אני) 'ולא נחם אלוקים' גם מידת הדין[אלוקים] לא תניח זאת, 'דרך ארץ פלשתים' מדרך הארץ הוא שהגוים ילכו להם. בסעודה שניה חזר הרה"ק על דבריו אלו, וכן בסעודה שלישית. במוצאי שבת קודש נכנסו השלוחים אל הקודש וסיפרו לו מהצרה שבאה על עירם. ענה להם הרה"ק, הלא כבר אמרתי לכם. השלוחים נסעו חזרה לעירם, וכעבור זמן קצר הגיעה תשובה מפעטערבורג, שבאם אין לגויים מקום לגור, יכולה הממשלה ליתן להם מקום מרווח בארץ סיביר, ואין לגרש היהודים מהעיר בשביל זה.

ויסב אלוקים את העם (יג, יח)

דרשו חז"ל (ב"ר פרשה כ אות יח) על המילה "ויסב" מלשון הסיבה, ואמרו, מכאן סמכו חכמים ואמרו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. ויש להבין מה הקשר בין הסבתו של העם דרך המדבר להסיבתו של העני בישראל לשולחן ליל הסדר.

המגיד מדובנא זצ"ל הסביר זאת במשל: משרת אחד חרוץ ומוכשר זכה לשם טוב, ועשירים רבים התחרו על העסקתו ובקשוהו שישרת בביתם. להפתעת כולם, ביקש המשרת לעבוד בביתו של אדם אמנם אמיד, אך רחוק מעושרם של אותם נגידים. המשרת שיגר אליו שליחים, והתחנן ממש שיעסיקו. שאלוהו: "מה ראית לבקש לעבוד בביתו במקום לשרת בארמונות העשירים". נענה ואמר: "תמיהתכם במקומה היא, אבל פרט אחד שכנע אותי, כי מאושר הוא האדם

המשרת באותו הבית. כי פעם נשלחתי לשם בשליחות מעסיקי והגעתי בשעת האכילה, בעל הבית הסב בראש השולחן, בניו ובני ביתו מסביב לשולחן, והמשרתים אף הם יושבים לשולחן כבני הבית. התייצבתי ואמרתי, שנשלחתי לקחת דבר מה. ביקש בעל הבית מאחד המשרתים, שיביא את החפץ מחדרו. קם המשרת ויצא את הטרקלין, ואז אירע דבר מדהים: בעל הבית הניח מידיו את המזלג, וכולם הניחו את מזלגותיהם. הארוחה נעצרה עד ששב המשרת אל השולחן אז אמרתי לעצמי, בבית זה רצוני לשרת".

והנמשל: אמרו במדרש, שבשעה שאמר משה לישראל: "הקב"ה גואל אתכם", אמרו ישראל: "ארבע מאות שנה אמרת לנו, ועדיין לא שלמו" אמר להם: "כבר שלמו" מיד גילו הצדיקים את ראשיהם, שנאמר "הניצנים נראו בארץ". פירוש, שגלות מצרים היתה אמורה להכשיר את הלבבות למתן תורה, שהרי התורה ניתנה על ידי יסורים כדי להתיש את כח היצר ולקרב את האדם לבורא, והקב"ה שיער, שבארבע מאות שנות גלות יהיה כל העם מוכן וליבו פתוח כאולם. לפיכך, כאשר בא משה רבינו לגאלם, אמרו לו שעדיין לא הגיע הזמן, ולא שלמו ארבע מאות השנים. אמר להם: כבר שלמו, כי הצדיקים שבהם כבר הגיעו למעלה הנדרשת. למה הדבר דומה, לניצנים הנראים בשדה עם בוא האביב, על אף ששאר הצמחים טמונים עדיין ברגבי הקרקע. כך נגאלו ישראל לפני תום המועד. אבל הקב"ה ברוב רחמיו, לא הסתפק בכך שהצדיקים שבעם זכו לדרגתם, אלא ביקש שלא ידח ממנו נידח, וכל העם יגיע למעלה נשגבה זו, כמו שנאמר: "טוב ד' לכל" (תהילים קמה-ט). לפיכך, הסב את העם דרך המדבר והוליכם בו ארבעים שנה של הנהגה ניסית מופלאה, עד שכל העם כולו התעלה, עד לאחרון שבעם ישראל. זהו שאמרו במדרש, שמהפסוק "ויסב אלוקים את העם דרך המדבר", למדו חכמים שאפילו העני שבישראל, ואין עני אלא בדעת, לא יאכל עד שיסב, לפי שגם הוא זכה להיות בן חורין מבחינה רוחנית ביציאת מצרים, על ידי הליכתנו במדבר ארבעים שנה, מסובבים בענני הכבוד וה' הולך לפנינו בעמודי ענן ואש ושכינתו חופפת עלינו. והנה כבר אמר הכתוב: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו) והיינו שאף אם היינו ראויים לגאולה זה מכבר, מפאת הצדיקים שבינינו, לא נגאל עד שהאחרון שבעם יהיה ראוי לגאולה, לבל ידח ממנו נידח.

■ שביעי של פסח

שביעי של פסח הוא חג שאין בו שום מצוה מיוחדת, להבדיל מיום ראשון של פסח, בו נצטווינו על מגוון מצוות. לפי שקדושת היום גדולה מאוד, על כן, אין צורך במצוות מיוחדות, דוגמת מה שאמרו חז"ל מצוות בטילות לעתיד לבוא (נידה סא).

■ מכילתא פרשת בשלח

כ"ק מר"ן מהרי"ד מבעלזא זי"ע התבטא פעם ואמר: שאי אפשר לטעום טעמה של "שבת שירה" ושל "שביעי של פסח", כל עוד לא למד את המכילתא בפרשת בשלח עם פירוש "מרכבת המשנה".

■ בשביעי של פסח מתעורר בבני ישראל כח מסירות נפש

ביום השביעי לצאת בני ישראל ממצרים, נבקע להם הים ונחשון בן עמינדב קפץ במסירות נפש לתוך הים, כדי לקיים מצוות בוראו. כוחה של מסירות נפש זו נרשם לדורות ליום זה, ובכל שביעי של פסח מתעורר אצל בני ישראל כוח של מסירות נפש על קיום רצון הבורא.

■ ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים (יג, יז)

לפני הגר"א הובאה קובלנה, שהחסידים מגלים כביכול פנים בתורה שלא כהלכה, בכך שלעיתים הם מפרשים פירושים שונים על פסוקים מן התורה, באופן שלא תמיד אפשר לחבר בין ראשית הפסוק לסופו. ענה להם, 'פלשתים יוכיח'. וביאר, דהנה על הפסוק 'ולא נחם אלוקים דרך ארץ'. מפורש במדרש רבה (שמו רבה כ, יא) שהקב"ה לא נהג עם ישראל בדרך כל הארץ (כי בנוהג שבעולם, אדם קונה עבד שישמשנו, ואילו הקב"ה הוציא את ישראל ממצרים והוא שימש אותם כביכול במדבר). ואם כן, ממשיך הגאון מה נעשה עם תיבה 'פלשתים', שלפי פירוש זה אין לה שום משמעות, אלא לפעמים סוף הפסוק אינו מתיישב עם תחילתו, ובכל זאת הפירוש אמת.

■ אילו נתן לנו התורה...דיינו

ברוסיה של הצאר ניקולאי, ישב על כס מיניסטר ההשכלה הגרף אוברוב. הלה נודע בכישרונותיו ובפיקחותו. בין ידידיו הרבים נמנה גם המשכיל הידוע ד"ר לילינטל, מהעושים והמעשים להחדרת לימודי החול לישיבות. בשיחותיהם הרבות היה לילינטל מצטט מובאות מהמשנה ומהתלמוד, עד שעורר התעניינות של הגרף להכיר את תורת היהודים. באחת מפגישותיהם ביקש הגרף מלילינטל לבחור עניין מהתלמוד ולהציעו בפניו. לילינטל פנה לשני משכילים אחרים מידידיו, להתייעץ עימם איזו סוגיא מתאימה לגרף, עד שנמנו וגמרו ללמדו סוגיית 'תגרי לוד' שבמסכת בבא מציעא (דף נ), כיון שסוגיא זו, אין צורך להבנתה במושגים תלמודיים קודמים. אין בה פסוקים מן המקרא או לימודים מהמדות שהתורה נדרשת בהן. כל כולה של סוגיא זו, לכאורה, הוא משא ומתן מסחרי וחשבון מורכב וסבוך: מה סברו תגרי לוד סביב מעשה שאירע עמם. ישבו השלושה ולמדו את הסוגיא ביסודיות וסידרו את השיטות ואת הפירושים שבה, בסדר קל ומובן. לילינטל נפגש עם הגרף והציע בפניו את הסוגיא כשהיא מסודרת, דבר דבור על אופניו, וסיכם את השיטות והפירושים וביארם. כל אותה עת ישב הגרף ליד שולחנו, ידו תומכת בראשו והוא מתאמץ להבין את סוגית 'תגרי לוד'. כשסיים לילינטל להרצות את דבריו, נראה השר עייף ויגע ממאמץ, והוא ביקש מלילינטל לשוב ולהסביר את הסוגיא. כסיים לילינטל להסביר בפעם השנייה, קם אוברוב ממקומו נרגש, ברוח נכאה ובעגמת נפש פלט: 'אינני מבין'. לא היה קץ לצערו של הגרף, סיפר לילינטל לאחר מכן. בתוך דברי אמרתי, כי סוגיא זו מושגת על ידי כל בחור ישיבה בעל כישרון, והנה הוכיח אוברוב, מיניסטר בממשלת הצאר, שאין הוא מגיע בכשרונותיו לבן ישיבה ממוצע.

כשסיפר הנצי"ב את הסיפור, השתוממו הנוכחים ותמהו, הכיצד זה שהגרף אוברוב, אשר ידוע היה כפיקח וכשרוני ביותר, לא השכיל

להבין סוגיא זו. אמר להם הנצי"ב, מדוע תמהים אתם, והלא גמרא מפורשת היא בסנהדרין (נט.) 'תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב', לנו מורשה ולא להם מורשה. כך גם אמר רבי יצחק (במדרש איכה), אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים תאמין, יש תורה בגויים אל תאמין.

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים

הרה"ח ר' דוד אשר זליג ארליך זצ"ל דייק מדוע נכתב בהגדה כמה פעמים הלשון לספר ביציאת מצרים, ולא לספר מיציאת מצרים? אלא יש מכאן רמז למה שאמרו חכמינו ז"ל שבכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ויש לספר לא רק מיציאת מצרים של אז, אלא גם מהיציאות מצרים של ההוה בכל שנה ושנה, ועל כן שפיר אומרים לספר ביציאת מצרים, שכאשר אנו יוצאים כעת ממצרים צריכים אנו לספר מיציאת מצרים של אז ושל היום.

מעשה ברבי אליעזר וכו' שהיו מסובין בבני ברק

מה טעם מדגיש בעל ההגדה שהסיפור היה בבני ברק? ויש לבאר, דנחלקו התנאים (ברכות ט.) עד מתי אפשר לאכול את קורבן הפסח: עד חצות או עד עלות השחר, ויש למחלוקת זו השלכה על מצוות ההגדה, שהסובר שזמן קרבן פסח עד חצות, גם מצות ההגדה עד חצות, ולמ"ד קרבן פסח עד עלות השחר, גם ההגדה עד עלות השחר. א"כ קשה איך ישבו התנאים לומר ההגדה עד עלות השחר, והרי ר' אלעזר בן עזריה שהיה יושב עמהם סובר שמצותה עד חצות. ויש לומר, שמאחר ורבי עקיבא סבר שאכילתה עד עלות השחר (ברכות שם), וכיון שהוא היה המרא דאתרא בבני ברק, על כן כל התנאים שהיו עמו נהגו כדעתו וסיפרו ביציאת מצרים עד עלות השחר, וזו סיבת ההדגשה שהמעשה היה בבני ברק.

יסדר שולחנו בכלים נאים כפי כוחו

מספרים על הגאון ר' הלל ליכטנשטיין זצ"ל שהיה נוהג להניח על השולחן את הספרים שחיבר, והיה אומר שדוד המלך ע"ה אומר 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', נמצא שהדבר הכי נאה על השולחן הם הדברי תורה, שהם משמחים את הלב ביותר.

יסדר שולחנו בכלים נאים

בספר עשר צחצחות (מערכת צאנז אות נה) מובאת עדותו של הרה"ק הרמ"מ מדוקלא זצ"ל, שזקנו הרה"ק הדברי חיים מצאנז זצ"ל נהג לשתות את ארבע הכוסות בליל הסדר בכוסות זכוכית בדווקא, "וטעמו ונמוקו עמו". אבל בחצר נכדו, הרה"ק מבאבוב זצ"ל, מזגו את היין לגביעי כסף, באמרם, שזקנם הגה"ק מצאנז שתה בכוסות זכוכית מסיבה פשוטה, לפני החג חילק את כל כספו לעניים ולנזקקים, ומישכן את כל כלי הכסף, וידו לא השיגה לפדותם קודם החג.

יין של ד' כוסות לרפואה

אחד מחסידי גור שתקפתו לפני חג הפסח מחלת שטף דם, היה במבוכה גדולה בנוגע למצות ד' כוסות בליל הפסח. השתוקק הוא ביותר לקיים מצוות ארבע כוסות כדין, אלא שירא לנפשו מפני הסכנה. והנה מקבל הוא מרבו בעל ה"אמרי אמת" הרה"ק ר' אברהם מרדכי מגור זצ"ל בקבוק של יין, ומצורף אליו מכתב קטן וכתוב בו בזה"ל, "בריש כל מרעין אנא דם, בריש כל אסוון אנא חמר" (בראש כל המחלות אני דם, בראש כל הרפואות אני יין, ב"ב נח ב). נשתומם הוא ביותר על המחזה, ושמח מאוד לראות שהרבי פתר לו את ספקו, ומבלי ששאלו. שתה בליל פסח מן היין, ונתרפא.

מצות מהודרות על תפילה

בעת אפיית המצות של הגרי"ז מבריסק בירושלים, ניגש אחד אל הגרי"ז וסיפר לו על אחד מגדולי האדמו"רים הראשונים, שהיה אופה מצותיו בדקדוקים רבים. יהודי פשוט אחד, ראה את כל הדקדוקים של האדמו"ר, והצטער על כך שאינו יכול גם כן לעשות כך. נעמד לו אותו יהודי בקרן זוית והתפלל לד' מקירות לבו. רבונו של עולם, יהודי פשוט אני, איני יכול להדר ולדקדק בעסק המצות כמו האדמו"ר, על כן הנני מבקש ומתחנן לסיעתא דשמיא שהמצות שאני אופה יצאו כשרות ומוהדרות. האדמו"ר שהבחין ושמע תפילה זכה זו, ניגש אל היהודי הזה וביקשו להחליף אתו את מצותיו. [כך סיפר הנ"ל לפני הגרי"ז, והיה מורגש שכוונת המספר היתה להוכיח שיש עדיפות למצות שכשרות על ידי תפילה, מאשר מצות כשרות ומהודרות על ידי עמל ודקדוקים וחומרות]. השיב לו הגרי"ז על אתר תוך כדי דיבור, אם כן רואים שהיהודי ההוא באמת פעל בתפילתו, שזכה במצה שנעשתה מתוך דקדוקים שעמל ויגע עליהם האדמו"ר...

מצה שמורה ללא חששות

סיפר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, על דודו הגה"צ רבי צדקה חוצין זצ"ל. מעשה שהלך עם אנשיו מביתו שבבגדד לכפרים רחוקים ושהו בניכר ימים אחדים כדי להתעסק בקצירת חיטים למצה שמורה בתכלית ההידורים. בדרכם חזרה, כששקי יבול הקצירה על החמורים, התקדרו השמים בעננים. חששו כולם שהגשם יקלקל את התבואה. ירד רבי צדקה חוצין מעל חמורו ואמר, "רבש"ע, אם החלטת להוריד גשם, עשה נא שזה יהיה גשם זלעפות ולא גשם חלש". שאלו אותו, "מדוע כבודו אומר כך".אמר להם, אם ח"ו ירד גשם חלש, נתחיל לחפש היתרים, שאולי החיטים לא החמיצו, אבל בגשם חזק החיטים בודאי יחמיצו ולא יהיו חששות לכל מיני היתרים כמובן, מיד לאחר שסיים להתפלל התפזרו העננים.

מצה שמורה

בחדרו של מר"ן הגרי"ז זצ"ל היתה קופסא גדולה מעץ, שהיתה סגורה במנעול גדול וחזק. שאלו לאחד מבני הבית, מה יש בקופסא הזאת אשר היה ניכר בה כי דבר ערך יקר מאוד נמצא בתוכה. ענו להם, שיש בקופסא הזאת את המצות של הרב. שאלו מתוך בדיחותא: 'וכי אין לגנבים מה לגנוב רק את המצות', ולשם מה

המנעול הגדול והחזק'. ענו להם, כי האבא אומר שכתוב בפסוק 'ושמרתם את המצות', ועל כן יש לשמור את המצות בשמירה הכי טובה שאפשר. ולו יצוייר שהיה לאדם מיליון דולר, בודאי שהיה שומר את הכסף בכספת עם מנעול וכו', כך יש לשמור את המצות.

הקפדתו של הרה"ק מרימנוב זי"ע על העכברים

הרה"ק רבי מענדלע מרימנוב זי"ע הקפיד מאוד בפסח עד אחרון החומרות, ועשה כל מיני השתדלויות והשקיע כוחות עצומים לשמור את המצות, מכל חשש חמץ חלילה. פעם קרה שאחר שאפה המצות מצוה עם כל החומרות והכוחות שהשקיע בענין, סגר את המצות בתוך ארגז של ברזל על מנעול ובריח, נכנס עכבר לתוך הארגז ואכל מהמצות והשחית את המצות, וכמובן שלא יכלו כבר להשתמש במצות הללו, והיה לו צער גדול מזה שהמצות האלו שהגיעו אליו ביגיעה כזאת באו העכברים והשחיתו אותן. רצה הרה"ק רבי מענדלע זי"ע להעביר את כל מין העכברים מן העולם על החוצפה הנוראה ועל העוול שעשו. והנה לכל בעל חי יש שר בשמים, וממילא אם היה מעביר את מין העכברים מן העולם היה גם השר המלאך בשמים מתבטל, ובא השר להרה"ק רבי מענדלע והתחנן לפניו שיסלח הפעם לעכבר הזה על מה שעשה ושלא יעבירם מהעולם, ורבי מענדלע מחל לו. בעל ה"שומרי אמונים" הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע מספר, שנכנסו מחנה של עכברים לבית, ותפסו את העכבר החצוף הזה, והרגו אותו על החוצפה שפגע במצות של הרה"ק רבי מענדעלע מרימנוב זי"ע.

[מתוך ציונים יקרים]

שני בני אהרון

/ הרב איתמר הרשקו

ביום ראש חודש ניסן זכה אהרון הכהן להתעטר בעשר עטרות מיוחדות שלא היו מאז ברא הקב"ה את עולמו.

שמחת חנוכת המשכן הייתה מיוחדת בכך שראו כולם שאכן הקב"ה התרצה לישראל ומחל להם על אותו עוון של חטא העגל, שכן השרה את שכינתו ביניהם.

יחד עם השמחה הגדולה, המשכן התקדש במות שני בני אהרון- נדב ואביהו, בהקריבם אש זרה אשר לא ציווה ה'.

אהרון בחר במידת השתיקה והדממה, וכך גם נהגו שני בניו הנותרים אלעזר ואיתמר.

למרות האסון הכבד אהרון ובניו המשיכו את עבודתם ולא הורשו לצאת מהקודש, וכל בית ישראל בכו את השריפה אשר שרף ה'.

על חטאם של נדב ואביהו ישנם כמה פירושים שהובאו בדברי חז"ל והראשונים, עד כדי כך שהחטא של הקרבת אש זרה קיבל מספר פרושים שונים לגמרי.

כשר"ע מבקש לומר מי היה המקושש רבי יהודה בן בתירא מוכיחו על כך, שכן אם התורה כיסתה מדוע הוא מגלה, ואם הוא לא המקושש מדוע מעמיס עליו ר"ע חטא שלא לו.

אם כן גם אצל בני אהרון, לכאורה לא ניתן לומר שהם חטאו בכל חטא וחטא ממה שדרשו בהם חז"ל ולא כתבה התורה.

אך אם מתבוננים במה שארע באותו המעמד ניתן להבין כיצד לא היה כאן אלא החטא של הקרבת אש זרה, ויחד עם זה נספחו לה גם שאר העניינים שנאמרו על כך בחז"ל.

ביום השמיני חיכו כל העם לראות את השראת השכינה בעם אך היא בוששה לבוא, בדיוק כפי מה שארע להם תשעה חודשים לפני כן, בחטא העגל אז בושש משה לבוא.

העם חשב כבר שאין כפרה על חטאו ולכן אין השראת שכינה במעשה ידיהם.

משה ואהרון הודיעו לעם, שהשכינה תרד רק בעבודת אהרון. וכל מה שעשה משה במשך שבעת ימי המילואים היה רק כלימוד לאהרון וכעת בא יומו, ובמעשיו תשכון השכינה בעם.

למרות זאת, לא הופיעה השכינה אף שחלק מהעבודות נעשו כבר ולא נותרה אלא הקטרת הקטורת.

לצורך לימוד עבודת הקטורת נכנס משה יחד עם אהרון אל הקודש ושם הם גם התפללו שתבוא השכינה ותשכון בבית.

מכיוון שהם טרם נענו, חשבו נדב ואביהו שמא מתו משה ואהרון בהיכנס אל הקודש, וכמו שכבר הודיע הקב"ה למשה- בקרובי אקדש.

כעת היה עליהם, לשיטתם, להיכנס תחת אהרון אביהם לכהונה הגדולה. אך כיוון שהם לא 'נטלו עצה אחד מהשני', באו שניהם יחד למלא את מקומו של אביהם, למרות שרק אחד יכול לשמש בכהונה הגדולה.

לו היו נדב ואביהו 'נושאים נשים', הם בוודאי היו מתייעצים עמן וכמו שעשה רבי אלעזר בן עזריה לפני שקיבל על עצמו את עול הנשיאות, והן היו אומרות להם- תשאל את אחיך שגם הוא ראוי לכך, מי משניכם יכנס תחת אביכם.

כניסתם כעת הייתה לאחר שמונה ימים מיום המילואים הראשון, ומכיוון שכהן הדיוט מסתפר פעם בחודש הם היו נחשבים כ'פרועי ראש' לעניין הכהונה הגדולה, שכן כהן גדול מסתפר פעם בשבוע לכבוד המשמרות שמתחדשות.

הם נכנסו כמובן בבגדיהם הם והדבר נחשב כ'מחוסרי בגדים' שרק אהרון בכיהונו מותר לשמש בקודש כשהוא מלובש בכל שמונת בגדיו.

יחד עם חוסר הבגדים, הם אכלו כבר חלק מהקורבנות שהוקרבו, וכיוון שצריך לאכול אותם בדרך של משיחה וגדולה צורפה לאכילה

שתיית יין, כדרך אכילת המלכים. ועל כן הם היו בדבר כ'שתויי יין'.

כשנדב ואביהו נכנסו אל הקודש כשמחתות הקטורת בידיהם הם ראו שם את משה ואהרן המתפללים על השראת השכינה יחד עם הקטרת הקטורת, והיה בדבר משום 'מורה הלכה בפני רבו'.

בדיוק באותו הזמן, יצאה האש וירדה על מנת לשרוף את שני בני אהרון, ומכיוון שירדה כבר היא נשארה בארץ והשכינה החלה להופיעה בישראל.

משה הבין זאת כיוון שראה מול עיניו את המחזה ולכן הודיע לאהרון שהוא הדבר אשר דיבר ה' בקרובי אקדש, ואהרון שגם כן חזה במתרחש נדם ולא אמר דבר כנגד הנס הגדול של הורדת השכינה בארץ, הגם שהיא הייתה כרוכה במות שני בניו.

התורה מציינת ששני בניו של אהרון אלעזר ואיתמר נחשבו כ'נותרים' בכך שנפלטו מהגזירה של כילוי הבנים שנתחייב בה אהרון לאחר חטא העגל.

אלעזר ואיתמר זכו לכך מתוך שהועילה תפילתו של משה על אהרון לבטל מחצית מהגזירה.

הם נותרו משום שסמכו על משה ואהרון ולא ביקשו גדולה לעצמם. כשמשה כעס על שריפת החטאת לא ענה לו על כך אלעזר למרות שמדובר על 'אפרושי מאיסורא' שאז מותר לתלמיד לומר זאת לרבו, אך הוא אמר- אין זה דרך ארץ שאהרון אבינו עומד ואנו נשיב במקומו. בדבר זה הם הראו שאין להם דבר מול אמירתו של משה גם אם הם חושבים אחרת ואף אם האמת איתם, שכן זהו תפקידו של אהרון אביהם להשיב למשה אחיו על כך.

זהו ההבדל בין שני הבנים האלו לשניים הראשונים.

נדב ואביהו בחרו לתפוש את מקומם של משה ואהרון בחושבם שמתו הם, ובכך הראו שאין הם סמוכים לגמרי על תפילת משה שתועיל להוריד שכינה בישראל, אך אלעזר ואיתמר בחרו לידום ולא לדחוק את זמנם לגדולה שעוד תבוא בסוף ארבעים שנות הנדודים ועד לימי עלי. ולהם אכן עלתה להם תפילתו של משה שהם נותרו מתוך אחיהם.

באותו היום זכו גם עם ישראל להתעלות מעל הרגש הנראה לעין, ולמרות האסון הנורא נאמר וירונו ויפלו על פניהם, יחד עם הבכי על שריפת שני בני אהרון. שכן העם הבין שיש כאן מה שלא היה עד ליום זה- הופעת השכינה כאן בעולם.

רק עם שעבר את שנות שעבוד מצרים ואיבד רבים כל כך בדרך, מסוגל להתבונן על העיקר ולשמוח בטוב שניתן לו, הגם שהתשלום על כך היה כבד.

ובימים ההם בזמן הזה, עלינו להביט על הטוב המורעף עלינו בכל שנות מדינתנו כשזכינו שהשכינה שבה לציון וכעת נזכה גם ל'ביתי יבנה בה', בימינו אנו.

1 - שבת פז:
2 - ממש כחתן של"ע נתחייב לפתע להתאבל, שממתין עד לסוף שבע הברכות ורק אז יושב שבעה
3 - תנו רבנן מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק- שבת צו:
4 - בוודאי שלא בא נדב ואמר לאביהו כביכול אנו פרועי ראש ושתויי יין בא ונוסיף גם להורות הלכה בפני משה, חלילה
5 - וכמו שארע לעיתים בכהני הבית השני שמתו בקודש הקודשים בעיצומו של יוה"כ.
6 - למרות שבוודאי לא שתו יותר מרביעית, נחשב הדבר כשתוי יין הפסול לבוא לעבודה. ועל כן נהגו הכהנים שלא לעלות לדוכן בזמן המנחה שזה נחשב זמן שיכול להיות בשיכורת, כשאוכלים את ארוחת הצהריים יחד עם שתיית היין
7 - 'ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא' (שמות כד, א), מלמד שהיו משה ואהרן מהלכין תחלה, נדב ואביהו מהלכין אחריהם וכל ישראל אחריהן והיו אומרים: מתי ימותו שני זקנים ואנו נוהגים בשררה על הצבור תחתיהם- תנחומא אחרי מות, ו
8 - אז אלעזר התמנה ככהן גדול תחת אהרון אביו
9 - עלי היה מבני איתמר וכל אבותיו זכו לכך ששימשו בכהונה הגדולה

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net